

SEYF AYETİYLE MENSUH OLDUĞU İDDİA EDİLEN AYETLER ÜZERİNE BİR İNCELEME

Hikmet AKDEMİR*

Özet

Kur'an-ı Kerim'de neshin mevcut olup olmadığı meselesi İslam bilginleri arasında en çok tartışılan konulardan biridir. Tartışma, bu konuda açık ve kesin delillerin olmayışından kaynaklanmaktadır. Neshin varlığına kail olanların mensuh olarak kabul ettikleri ayetlerin yaklaşık dörtte üçü gibi büyük bir çoğunluğunu "Seyf ayetiyle mensuh olduğu söylenen" ayetler oluşturmaktadır. Ancak söz konusu ayetler incelendiğinde mensuh olmaları için herhangi bir delil ya da sebebin olmadığı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Seyf ayeti, nesh, mensuh.

A. Giriş

Bilindiği üzere "nesh", İslam bilginleri arasında en çok tartışılan konulardan biridir. Bu makalede, bu tartışmalara değinmeyecek; neshi sadece seyf ayeti bağlamında irdeleyecek ve söz konusu ayetle mensuh olduğu iddia edilen ayetleri tasnif ederek bir değerlendirmeye tabi tutacağız. Ardından mensuh ayetleri topluca gösteren ve bazı müelliflerin bu konudaki görüşlerini karşılaştırma imkânı veren bir tabloya yer vereceğiz.

Her ne kadar uzun tartışmalara girmesek de, konunun kavranabilmesi için nesh hakkında özet bir bilginin verilmesinin gerekli olduğu kanaatindeyiz.

Kısaca "önceki bir hükmün daha sonra gelen bir hükümlle kaldırılması" diye tarif edilen neshin Kur'an'da mevcut olduğuna dair Kur'an ve sünnette kesin bir delil yoktur. Neshi kabul edenlerin en önemli delil olarak ileri sürdükleri Bakara 2/106, Ra'd 13/39. ve Nahl 16/101. ayetin Kur'an'da neshin varlığına delaleti net ve kesin değildir.¹ Çünkü her üç ayet de farklı yorumlara açıktır. Her üç ayette neshedilenlerin geçmiş şariatlar olması ihtimali vardır ve hatta bu alternatifte dayalı

---

* Doç. Dr., Harran Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ Ayetlerin mealleri şöyledir: "Biz, daha hayırlısını veya benzerini getirmedikçe, herhangi bir ayetin hükmünü neshetmez veya ertelemeyiz." (Bakara 2/106); "Allah, dilediğini iptal eder, dilediğini sabit bırakır. Ana kitap O'nun yanındadır." (Ra'd 13/39); "Biz bir âyetin yerine başka bir âyet getirdiğimiz zaman -ki Allah göndereceği âyetleri pek iyi bilmektedir- onlar: 'Sen iftiracının tekisin!' dediler. Hayır, hiç de öyle değil! Onların çoğu işin gerçeğini bilmiyorlar." (Nahl 16/101).

yorum ayetlerin bağlamlarına daha uygundur. Bu husustaki rivayetler ise hem ahad haberlerden oluşmakta, hem de söz konusu ayetlerde olduğu gibi farklı yorumlara müsait gözükmemektedir.¹

Kur'an'da neshin varlığını ispat eden kesin bir delil bulunmadığı gibi hangi ayetin hangi ayeti neshettiğine dair de Kur'an ya da sünnette herhangi bir delil mevcut değildir. Bu nedenle mensuh ayetlerin sayısında ittifak yoktur. Bu sayıyı iki yüz ve daha fazlasına kadar çıkarırlar olduğu gibi beşe kadar indirenlere de vardır.²

Hatta bazen iki ayetten hangisinin nasih, hangisinin mensuh olduğu bile net bir şekilde ortaya konamamıştır. Örneğin bazıları Tevbe 9/5. ayetinin Muhammed 47/4. ayetini neshettiğini söylerken, bir kısım alimler bunun tam aksini iddia ederek Muhammed 47/4. ayetinin Tevbe 9/5. ayetini neshettiğini söylemektedirler.³

Kur'an-ı Kerim'de neshin varlığını kabul edenler onun üç çeşidinden bahsederler:⁴

1-Hem metni hem hükmü mensuh olanlar:

Bu çeşit mensuha şu rivayet örnek gösterilmektedir:

عن أنس بن مالك رضي الله عنه قال كنا نقرأ سورة تعدل سورة التوبة ما حفظ منها إلا هذه الآية (لو كان لابن آدم واديان من ذهب لابتغى إليهما ثالثا ولو أن له ثالثا لابتغى إليه رابعا ولا يملأ جوف ابن آدم إلا التراب ويتوب الله على من تاب)

“Enes b. Malik'den (r.a): “Biz (uzunluğu) Tevbe sûresine denk bir sûre okuyorduk. O sûreden sadece şu ayet hafızamdadır: Şayet Ademoğlunun iki vadi dolusu altını olsa onlara bir üçüncüsünü daha katmak ister. Eğer böyle üç vadisi olsa bir dördüncüsünü daha onlara katmak ister. Ademoğlunun karnını sadece toprak doldurur. Allah, tövbe edenin tövbesini kabul eder.”⁵

Bu rivayette kendisinden ayet diye söz edilen metnin Kur'an'ın üslup ve nazımından çok uzak olduğu aşikârdır. Ayrıca böyle bir şey söz konusu olsaydı bunun çok fazla raviden gelen rivayetlerle nakledilmesi gerekirdi.

Bu konuda ikinci bir örnek de Hz. Aişe'den gelen ve Buhari ile Müslim'de yer

¹Kur'an'da neshin varlığını kabul edenlerin delilleri ve bunların tenkidi hakkında detaylı bilgi için bkz. Şimşek, M. Said, *Günümüz Tefsir Problemleri*, İstanbul 1995, s. 161-176; Bakkal, Ali, “Kur'an'ı Anlamada Siyak-Sibakın Önemi,” *Tarihte ve Günümüzde Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü*, Yayınlanmamış Tebliğ Kitapçığı, İstanbul 2008, s. 54-59.

²Bkz. Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Ankara 1976, s. 126-127.

³el-Keremî, Mer'î b. Yusuf b. Ebû Bekr, *Kalâidu'l-Mercan fî Beyani'n-Nâsihi ve'l-Mensûhi fi'l-Kur'an*, Tahkik: Samî Atâ Hasan, Kuveyt 1400, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsâr es-Sani 2.11, s. 116, 192.

⁴Bkz. Suyutî, Celalüddin Abdurrahman b. el-Kemal, *el-İtkan fî Ulûmi'l-Kur'an*, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsâr es-Sani 2.11, II, 58-66.

⁵İbn Hazm ez-Zahirî, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said, *en-Nâsih vel'l-Mensûh fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Tahkik: Abdülğaffar Süleyman el-Bendârî, Beyrut 1406, s. 9.

alan şu rivayettir: “Kur’an’da indirilenler arasında ‘On defa emzirme [ile süt kardeşliğinin meydana geldiği ve evlenmeye mani olduğu hükmü]’ vardı. Sonra bu ‘bilinen beş defa emzirme’ hükmü ile neshedildi. Bunlar okunup dururken Allah Resulü (s.a.s) vefat etti.”¹

2- Metni baki hükmü mensuh olanlar: Mensuh denince ilk akla gelen bu ayetlerdir. Neshi kabul edenler bunların ilk örneği olarak kıblenin tahvilini zikrederler.

Hükmün kaldırılmasına rağmen metnin kalmasındaki hikmet, iki şekilde izah edilir:

a-Hükmü kaldırılmış olsa bile metin sonuçta yine Allah kelamı olduğu için okunması ile sevap kazanılır.

b-Genellikle nesh, hükmü hafifletmek gayesiyle yapılır. Nimeti ve meşakkatin kaldırıldığını hatırlatmak için metin baki kalır.²

3-Hükmü baki metni mensuh olanlar: Hz. Ömer’den nakledilen ve evli erkek ile evli kadının birbirleri ile zina etmeleri halinde recm edilmelerini emreden metin, bu konudaki en meşhur örnektir.³

Bu üçüncü nevin varlığı esasen birincisi ile tezat teşkil etmektedir. Başka bir deyişle, hükmü kaldırılan bir ayetin metni Kur’an’dan çıkarılmadığı halde hükmü baki olan ayetin metni neden çıkarılmıştır? Hükmü baki olan bir ayetin Kur’an metninde yer alması daha öncelikli değil midir? Neshi kabul edenler, bu soruya makul ve tatmin edici bir cevap bulamamışlardır. Onların verdikleri şu cevap tutarlı, mantıklı ve tatminkâr olmaktan çok uzaktır:

“Bunun hikmeti bu ümmetin fertlerinin zan yoluyla (kesin olmayan zannî delil ile) nefislerini feda etmeye koşmalarındaki itaat derecesini ortaya koymaktır. Öyle ki bu ümmet, Hz. İbrahim’in vahyin en aşağı mertebesi olan rüya ile oğlunu kurban etmeye teşebbüs etmesi gibi kesin bir yol (delil) talebi ile tafsilat istemeksizin en ufak bir şeyle (emri yerine getirmeye) koşarlar.”⁴

B. Seyf Ayetiyle Mensuh Olduğu İddia Edilen Ayetlerin Tasnif ve Tahlili

Nesh ile ilgili bu kısa girişten sonra şimdi Seyf ayetine geçebiliriz. “Kılıç”

¹ Suyûtî, II, 58.

² Suyûtî, II, 63.

³ Suyûtî, Mushaf’ta yazılmayan bazı sûre ve ayetlerin mevcut olduğuna dair bir çok rivayet naklettikten sonra el-Kadı Ebû Bekr’in şöyle dediğini kaydeder: “Bazı alimler mensuhun bu çeşidini kabul etmediler. Çünkü onlara göre delil olma vasfı bulunmayan ahad haberlerle Kur’an’ın indirilmesi (vahyin tespiti) veya neshi konusunda kesin hüküm vermek caiz değildir.” (Suyûtî, II, 66-69). Recm ayetine dair rivayetlerin senet ve metin tenkidıyla ilgili detaylı bilgi için bkz. Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası*, İstanbul 2001, s. 93-109.

⁴ Suyûtî, II, 66.

anlamına gelen Seyf kelimesi ile isimlendirilen bu ayet çoğunluğun görüşüne göre Tevbe 9/5. ayettir. Bazıları Tevbe 9/29. ayete Seyf ayeti deseler de çoğunluk bu ikinci ayete savaş anlamına gelen “Kıtâl” adını vermişlerdir. Kısaca ifade etmek gerekirse çoğunluğun kabulüne göre Seyf ayeti Tevbe 9/5. ayet; Kıtâl ayeti Tevbe 9/29. ayettir.

“O halde, haram aylar çıkınca artık öbür müşrikleri nerede bulursanız öldürün, onları yakalayıp esir edin, onların geçebileceği bütün geçit başlarını tutun. Eğer tövbe eder, namaz kılar, zekât verirlerse onları serbest bırakın. Çünkü Allah gafurdur, rahîmdir.” mealindeki Seyf ayeti ile Allah anlaşmayı bozan müşriklere dört ay; anlaşmalarına sadık kalanlara ise anlaşmanın bitimine kadar süre tanımıştır. Bu sürenin sonunda ya Müslüman olmaları, ya da savaşa razı olmalarının dışında bir seçenek bırakmamıştır.

Kıtâl ayetinin ise meali şöyledir: *“Kendilerine kitap verilenlerden oldukları halde, Allah’a da, âhiret gününe de iman etmeyen, Allah’ın ve Resulünün haram kıldığını haram tanımayan, hak dinini din olarak benimsemeyen kimselerle zelil bir vaziyette tam bir itaatle, cizye verinceye kadar savaşın!”* Mealinden de anlaşılacağı gibi bu ayet Kitap ehli hakkındadır ve Müslüman olmadıkları ya da cizye verip Müslümanların hakimiyetini kabul etmedikleri takdirde onlarla savaşılmasını emretmektedir.

Tefsir kaynaklarındaki ifadelerle bakıldığında müfessirlerin bu iki ayeti esas alarak, bunlarla hükümlerinin kaldırıldığına kani oldukları pek çok ayeti göz ardı etmeleri sebebiyle yanlış bir cihad anlayışına sahip oldukları görülmektedir. Belki de içinde yaşadıkları zamanda Müslümanların dünya siyasetinde söz sahibi olmalarının verdiği bir psikoloji ile böyle bir sonuca varmışlardır. Müslümanların her alanda düşmanlarından geri plana düşme ihtimali dikkate alınmadan varılan bu cihad anlayışına göre Kitap ehli olanlarla Müslüman olmak ya da cizye vermek seçeneği dışında; diğer gayr-i Müslimlerle İslam’ı kabul etme şartının yerine getirilmediği durumlarda onlarla münasebetlerdeki tek alternatif savaştır. Halbuki bu anlayış hem Hz. Peygamber’in (s.a.s) uygulamalarına, hem de realiteye aykırıdır. Hz. Peygamber’in uygulamalarına aykırıdır, çünkü onun savaşları gayr-i Müslimlerin sırf yukarıdaki şartları yerine getirmediikleri için değil, düşman tarafından yapılan saldırılara karşı koymak içindir. Realiteye aykırıdır, çünkü düşmanları ile devamlı olarak savaş halinde olan bir milletin kısa süre içerisinde tarih sahnesinden çekilmesi kaçınılmazdır.

Mensuh ayetlerin sayısında ittifak olmadığı gibi Seyf ayeti ile neshedildiği iddia edilen ayetlerin sayısında da görüş birliği yoktur. Razi’nin haklı olarak “Bazı zahirperestler ihtiyaç ve zaruret olmadığı halde nasih ve mensuhu çoğaltmaya çok sevdalılırlar.”¹ diye eleştirdiği bir kısım müfessirler bunların sayısının 124

¹ Razi, Fahrüddin, Ebû Abdullah Muhammed b. Umer b. el-Hasan b. el-Hüseyn et-Teymî, *Mefatihü’l-*

olduğunu söylerler.¹ Bizim tespit edebildiğimiz kadarıyla bu rakam, Seyf ayetiyle birlikte 158'dir. Şunu hemen ifade etmemiz gerekir ki bu rakam asgari olarak kesindir. Bütün kaynaklar tarandığında bu rakamın daha da artması kuvvetle muhtemeldir.

Burada ister istemez akla şöyle bir soru gelmektedir: "Allah daha sonra tek bir ayetle hükmünü kaldıracağı en az 157 kadar ayeti neden indirdi? Bu kelamın israfı sayılmaz mı?" Herhalde bu duruma "kıraatıyla sevap kazanmak" diye bir gerekçe gösterilemez. Çünkü hükmü kaldırılmayacak ayetlerin indirilmesiyle de aynı maksat gerçekleşecektir.

Söz konusu ayetlerin bir makalede tek tek tahlil edilmesi mümkün değildir. Zaten buna gerek de yoktur. Çünkü ayetlerin birçoğu aynı konudan bahsetmekte ve birbirine benzemektedir. Dolayısıyla aynı konudan bahseden ayetlerin bir araya toplanıp topluca bir değerlendirme yapılması daha uygundur. Biz de bu metotla ayetleri tasnif edip Seyf ayetiyle mensuh olup olmadıklarını irdelemeye çalışacağız.

Seyf ayeti ile mensuh olduğu iddia edilen ayetleri şu şekilde tasnif ve tahlile tabi tutabiliriz:

1. Gayr-i Müslimlerle Muamelede ve Dine Davette Güzel Davranışlar Sergilemeyi Tavsiye Eden Ayetler

Bu kategoriye dahil edebileceğimiz ayetlerde gayr-i Müslimlere hoşgörü çerçevesinde iyi davranılması tavsiye edilmektedir.² Örneğin bu ayetlerden biri olan Bakara 2/109. ayette "*Allah'ın emri gelinceye kadar onları affedin ve hoşgörün.*" buyurulmaktadır. Kitap ehlinde bahseden bu ayette Allah'ın emrinden maksadın Seyf ayeti olduğu düşünülebilir. Bu takdirde nesh değil sadece hükmün ertelenmesi söz konusudur.

İkinci bir örnek olarak zikredeceğimiz "*Rabbi'nin yoluna hikmetle, güzel öğütlerle davet et. Onlarla en güzel şekilde mücadele et.*" mealindeki Nahl 16/125. ayette de nesh söz konusu olamaz. Çünkü o zaman gayr-i Müslimleri dine davette kılıçtan başka bir seçenek kalmamaktadır. İlerde değineceğimiz gibi bu takdirde insanlar iman etmeye zorlanmış olacaklardır. Bu da insanın hür iradesi ile seçim yapmasına imkan veren imtihan sırrına; birçok ayette vurgulanan din ve vicdan hürriyetine aykırıdır. Ayrıca "*En güzel şekilde mücadele et*" sözü çok kapsamlı bir ifadedir. Bu ifade yerine göre savaşımayı da içine alır.

Çayb, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsdir es-Sani 2.11, VII, 339.

¹ el-Keremî, s. 11, Suyutî, II, 64.

² Bu grupta yer alan toplam 11 ayet vardır: Bakara, 2/109; Nisa 4/64; Nahl 16/125; İsrâ 17/53; Müminün 23/96; Furkan 25/63; Kasas 28/54; Ankebut 29/46; Fussilet 41/34; Mümtehine 60/8; İnsan 76/8.

Bu gruptaki ayetlere vereceğimiz son örnek Mümtehine 60/8. ayettir.¹ Bu ve bunu takip eden ayette esasen kendileriyle savaş yapılacak ve yapılmayacak olanların tespiti vardır. Din uğrunda savaşmayan, Müslümanları yurtlarından çıkarmayan ya da bu maksatlar için onların düşmanlarına yardım etmeyen insanlarla barış içinde yaşamak tavsiye edilmektedir. Bu vasıftaki kişilere iyilik etmekte herhangi bir mahzur olmadığı vurgulanmaktadır. Taberî ayetin, zikri geçen sıfatları taşıyan gayr-i Müslimler hakkında umum ifade ettiğini söyler ve İbn Zübeyr'in Esmâ ile annesi hakkındaki rivayetini buna delil olarak gösterir.² Bu rivayete göre Hz. Ebû Bekr'in kızı Esmâ Medine'de iken Hudeybiye anlaşmasından sonra müşrik olan annesi Kuteyle, bir takım hediyelerle Mekke'den onu ziyarete gelir. Esmâ, onu evine almaktan ve hediyelerini kabul etmekten kaçınır. Hz. Aişe'nin bu durumu Hz. Peygamber'e (s.a.s.) sorması üzerine Mümtehine 60/8. ayet nazil olur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de Esmâ'ya "Onu evine al ve hediyelerini kabul et!" diye tavsiyede bulunur.³

2. Sorumluluğun Şahsî Olduğunu Vurgulayan Ayetler

Bu tür ayetlerde "Bizim yaptıklarımız bize, sizin yaptıklarınız size aittir." mealinde ifadeler yer almaktadır.⁴ Bu ayetlerin Seyf ayeti ile mensuh olduğu iddiası esasen iddia sahiplerinin ne kadar sathi bir bakış açısına sahip olduklarını göstermektedir. Çünkü bu ayetlerin Seyf ayeti ile doğrudan bir ilgileri olmadığı gibi aynı anda yürürlükte olmalarına da hiçbir engel yoktur. Başka bir ifadeyle gayr-i Müslimlerle savaş hali olsun veya olmasın, her iki durumda da herkesin amelinin sorumluluğu kendisine aittir. Ayrıca Kur'an'ı Kerim sorumluluğun şahsî olduğunu "Hiçbir suçlu başkasının suçunu yüklenmez"⁵ mealindeki bir başka ayetle beş ayrı yerde daha vurgulamaktadır. Neshi kabul edenlerin mantığına göre bu beş ayetin de Seyf ayeti ile mensuh olması gerekir.

3. Savaş ve Antlaşma İle İlgili Ayetler

Savaş ve antlaşma ile ilgili ayetlerden mensuh olduğu iddia edilenler birkaç sûrede geçmektedir.⁶ Bunlardan Bakara sûresindekiler ile Seyf ayeti arasında bir

¹ Ayetin meali şöyledir: *Dininizden ötürü sizinle savaşmayan, sizi yerinizden, yurdunuzdan etmeyen kâfirlere gelince, Allah sizi, onlara iyilik etmekten, adalet ve insaf gözetmekten menetmez. Çünkü Allah âdil olanları sever.*

² Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Camiu'l-Beyan an Tevili'l-Kur'an*, Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Müessesetü'r-Risale 1420/2000, XXIII, 323.

³ Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Tahkik: Şuayb el-Arnâvut ve diğerleri, Müessesetü'r-Risale 1420/1999, XXVI, 37; Heysemî, Nuruddîn Ali b. Ebû Bekr, *Mecmau'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevaid*, Beyrut 1412/1992, el-Mektebetü's-Şâmîle el-İsâr es-Sani 2.11, IV, 262, 270.

⁴ Bu grupta yer alan toplam 12 ayet vardır: Bakara 2/139; En'am 6/69, 104, 135; Yunus 10/41, 108; Nur 24/54; Şuara 36/216; Kasas 28/55; Sebe' 34/25; Şura 42/15; Mutaffifin 83/33.

⁵ En'am 6/164; İsrâ 17/15; Fatır 35/18; Zümer 39/7; Necm 53/38.

⁶ Bu grupta yer alan toplam 10 ayet vardır: Bakara 2/190, 191, 192; Nisa 4/84; Enfal, 8/72; Tevbe 9/4, 5; Muhammed 47/4; Mümtaine 60/10, 11.

zıtlık* yoktur. Nitekim bu ayetlerde düşmana mütekabiliyet esasına göre sebepsiz yere değil de onlar saldırıya geçince saldırılması; Mescid-i Haram'ın yanında onlar saldırmadıkça onlara hücum edilmemesi; onlar savaştan vazgeçtiği takdirde Müslümanların da savaşı bırakması tavsiye edilmektedir. Bütün bu tavsiyeler ve Enfal 8/72. ayetteki hicret etmeyen Müslümanlar yardım talep etse bile "Kendileriyle barış antlaşması yapılmış olanlara saldırmama emri" yukarıda izahı geçen Mümtehine 60/8. ayetle birlikte değerlendirilmelidir. Dolayısıyla nesh söz konusu değildir.

Muhammed 47/4. ayetinde mensuh olduğu iddia edilen "*Savaş bitince onları ister karşılıksız salıverir, ister fidye alarak bırakırsınız.*" ifadesi savaş sonrası esirlere yapılacak muameleden bahsetmektedir. Bu sebeple savaş sonrası düşmana yapılacak muameleye değinmeyen Seyf ayeti ile nesh açısından doğrudan bir ilgisi yoktur.

Seyf ayetinin "*Şayet tövbe eder, namaz kılar ve zekat verirlerse onları serbest bırakın!*" mealindeki son kısmının, ayetin başını neshettiği iddiası ise tamamen tutarsızdır. Zira burada ancak bir tahsisten söz edilebilir.

"*Eğer müşriklerden biri senden sığınma hakkı isteyip yanına gelmek isterse, sen ona güvence ver, ta ki Allah'ın kelamını dinlesin, düşünsün. Sonra şayet Müslümanlığı benimsemezse onu, kendisini güvenlikte hissedeceği yere (vatanına) ulaştır!*" mealindeki Seyf ayetinden bir sonraki ayetin Seyf ayetini neshettiği söylenmektedir. Oysa burada da sığınma talep edenlerin diğerlerinden istisna edildiği bir tahsis vardır.

Hudeybiye antlaşmasından sonra Mekke'den Medine'ye, Medine'den Mekke'ye sığınan kadınlara dair hükümler içeren Mümtehine 60/10. ile 11. ayet ise kendilerinden önceki ayetlerle tam bir uyum içindedir. Dolayısıyla bu iki ayeti bağlamından koparıp başka bir suredeki Seyf ayetiyle irtibatlandırarak mensuh olduğunu iddia etmek doğru bir yaklaşım değildir.

4. Haram Aylarda Savaşmakla İlgili Ayetler

Bazı müfessirler Seyf ayetinden önce nazil olmuş bazı ayetlerde haram aylarda savaşmanın yasak olduğu ve bu yasağın Seyf ayeti ile kaldırıldığını ifade etmektedirler.¹ Oysa mensuh olduğu iddia edilen ayetlerde genel bir yasak mevcut değildir. Bakara 2/194. ayette "*mütekabiliyet esasına göre müşrikler haram aylarda sizinle savaşmazlarsa siz de savaşmayın, savaşarlarsa siz de savaşın!*" mesajı verilmektedir. Başka bir deyişle burada haram aylarda savaşmanın yasak olmasından ziyade mütekabiliyet esası vurgulanmaktadır.

* Bu makalede kullandığımız "zıt ve zıtlık" kelimesinden iki şey arasında ak ile kara gibi tam bir tezadın varlığını kast etmiyoruz. Kast ettiğimiz mana "iki şeyin bir arada aynı anda bulunamaması" halidir.

¹ Bu grupta yer alan toplam 4 ayet vardır: Bakara 2/194, 217; Tevbe 9/2, 36.

“Sana hürmetli ayı ve bu ayda savaşmanın hükmünü sorarlar De ki: O ayda savaşmak büyük bir günahdır.” mealindeki Bakara 2/217. ayette, Razi'nin dediği gibi savaş anlamındaki “Kıtal” kelimesi nekredir (قتال فيه) ve olumsuz bir edattan (cinsini nefyeden لا - لا - veya nefiy manasındaki ما - ما - gibi) sonra gelmediği için umum ifade etmez; belirli tek bir savaşa delalet eder.¹ Bu sebepten ötürü ayetten “bütün haram aylardaki tüm savaşların büyük bir günah olduğu” anlamı çıkarılamaz.

Tevbe sûresinin başındaki “haram aylar çıkınca” ifadesi ile kast edilen ayların haram aylar değil de mühlet verilen dört ay olma ihtimali daha kuvvetlidir.²

5. Gayr-i Müslimlerle Barışmayı Tavsiye Eden Ayetler

Bu konudaki ayetler, gayr-i Müslimler barış istediklerinde onlarla savaş halini sona erdirip barışmayı emretmektedir.³ Hz. Peygamber'in (s.a.s) düşmanlarıyla barış esasına dayalı uygulamaları, bu ayetlerin mensuh olmadığını göstermektedir. Söz konusu ayetlerin, Seyf ayeti yerine savaş şartlarını belirleyen Mümtehine 60/8. ve 9. ayetle beraber düşünülüp yorumlanmasının daha isabetli olacağı kanaatindeyiz.

6. Din ve Vicdan Hürriyetini İfade Eden Ayetler

Bu başlık altında sıralayabileceğimiz ayetlerde “dinde zorlama olmadığı, kimsenin iman etmeye zorlanamayacağı ve dileyen insanların Allah'a giden bir yol tutabilecekleri” dile getirilmektedir.⁴ Bu ayetlerin Seyf ayeti ile mensuh olduğunu düşünmek “Kur'an'ın insanları kılıç zoruyla Müslüman olmaya zorlamayı emrettiğini” kabul etmek anlamına gelir. Oysa Kur'an-ı Kerim insanın imtihana tabi tutulduğunu açıkça belirtmektedir.⁵ İmtihan ise hür irade ile seçim yapmayı gerektirir. Allah insanları iman etmeye zorlamadığı halde kim kendisinde böyle bir yetki görebilir? Bütün bunların yanı sıra Seyf ayetinin kılıcından kurtulup nesh iddiacılarına göre mensuh olmayan şu ayetler de bunların manasını desteklemektedir⁶:

1-De ki: “İşte Rabbiniz tarafından gerçek geldi. Artık dileyen iman etsin, dileyen inkâr etsin.”⁷

¹ Razî, III, 265.

² Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul 1979, IV, 2456.

³ Bu grupta toplam 3 ayet vardır: Nisa 4/90, 91; Enfal 8/61.

⁴ Bu grupta toplam 9 ayet vardır: Bakara 2/256; Nisa 4/88; Yunus 10/99; Kaf 50/45; Müzzemmil 73/19; İnsan 76/29; Abese 80/12; Çaşiyeye 88/22; Kafirun 109/6;

⁵ Mülk 67/2; İnsan 76/2.

⁶ Din ve vicdan hürriyeti ile ilgili ayetlerin yorumu hakkında detaylı bilgi için bkz. Akdemir, Hikmet, *İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur'an-ı Kerim'in Rolü*, Şanlıurfa 2001, s. 60-77.

⁷ Kehf 18/29.

2-Ona yolu da gösterdik: Artık ister şükreder, ister nankör ve kâfir olur.¹

3-Ona hayır ve şer yollarını göstermedik mi?²

4-De ki: İster o Kur'an'a iman edin, ister iman etmeyin!³

Bu örnekler Seyf ayeti ile pek çok ayetin neshedildiğini savunanların Kur'an'ın bütünlüğünü göz önüne almadıklarını göstermektedir.

7. Hz. Peygamber'in Sadece Tebliğle Yükümlü Bir Uyarıcı Olduğunu Vurgulayan Ayetler

Birçok ayette Hz. Peygamber'in (s.a.s) sadece Allah'ın emirlerini tebliğle yükümlü bir elçi olduğu; kimseye kefil ya da vekil olmadığı vurgulanmaktadır.⁴ Bu durum zaten dinde zorlama olmamasının doğal bir sonucudur. Dolayısıyla yukarıdaki izahlar bu ayetlerin de mensuh olmadığına delalet etmektedir.

Ayrıca neshi kabul edenler "Emir ve nehiy ifade etmeyen haberlerde, vaad ve tehditlerde nesh olmaz" diye bir ilkeyi benimserler.⁵ Bu ilkeye göre haber cinsinden olan bu ayetler mensuh olamaz.

8. Tehlikeden Korunmak Maksadıyla Gayr-i Müslimlere Dost Gözükmeye Cevaz Veren Ayetler

Bu kategoride mensuh olduğu söylenen iki ayet mevcuttur.⁶ Bu ayetlerde tehlike anında gayr-i Müslimlere karşı takiiye yaparak dost gözükmeye cevaz verilmektedir. Böyle bir olay hem barış hem de savaş ortamında vuku bulabilir. Bu sebeple bunlarla Seyf ayeti arasında bir zıtlık yoktur. Hem bu ayetlerin hükmünün kaldırılması durumunda pek çok kimsenin ölümü göze alıp gayr-i Müslimlere karşı düşmanlığını izhar ederek imanında sebat göstermesi mümkün değildir. Bu takdirde insanlar güçlerinin yetmediği bir teklifle mükellef tutulmuş olurlardı. Oysa böyle bir mükellefiyetin söz konusu olmadığı birçok ayette beyan edilmiştir.⁷

İbn Hazm ez-Zahirî, zorlama anında inkâr sözlerini söylemeye cevaz veren Nahl 16/106. ayetin ikinci kısmında yer alan istisna (*kalbi mutmain olduğu halde zorlanan kimse müstesna*) cümlesinin ayetin baş kısmını neshettiğini söylemektedir. Oysa bu nesh değil tahsistir. O, zayıf bir görüş olduğuna işaret için " قيل " lafzıyla

¹ İnsan 76/3.

² Beled 90/10.

³ İsrâ 17/107.

⁴ Bu grupta yer alan toplam 20 ayet vardır: Âl-i İmran 3/20; Maide 5/99; En'am 6/66, 107,159; Hud 11/12; Ra'd 13/40; Hicr 15/89; Nahl 16/82; İsrâ 17/54; Meryem 19/39; Furkan 25/43; Neml 27/92; Kasas 28/87; Ankebut 29/50; Fatır 35/23; Sad 38/70; Zümer 39/41; Şura 42/6, 48.

⁵ Suyuti II, 56.

⁶ Bu ayetler şunlardır: Âl-i İmran 3/28; Nahl 16/106.

⁷ Bakara 2/233, 286; En'am 6/152; A'raf 7/42; Müminun 23/62.

“Seyf ayeti ile mensuh olduğu söylendi.” kaydını düşmektedir.¹

9. Sabrı Tavsiye Eden Ayetler

Birçok ayette Hz. Peygamber’e gayr-i Müslimlere karşı sabır göstermesi tavsiye edilmektedir.² Bu tavsiye barış dönemlerinde gerekli olan bir tutumu öğütlemektedir. Öyleyse istisnai bir durum olan savaş haliyle mensuh olmasına ihtiyaç yoktur.

10. Gayr-i Müslimlere İlişmemeyi Tavsiye Eden Ayetler

Bir önceki başlıkta zikri geçen ayetlere benzer bir kısım ayetlerde gayr-i Müslimlere ilişmemek, onlardan yüz çevirmek ve onları affetmek gibi tavsiyeler yer almaktadır.³ Bunlar da yukarıdaki benzerlerinde olduğu gibi barış dönemlerindeki irşat faaliyetlerinde göz önünde bulundurulması gereken bazı ilkelerdir. Dolayısıyla bu ayetlerin de Seyf ayeti ile mensuh olduğunu söylemek isabetli bir görüş değildir.

11. Ehl-i Kitabın Davalarına Bakmayla İlgili Ayet

Bu konudaki tek örnek olan Maide 5/42. ayet kitap ehlinden olanların muhakeme için kendisine başvurdukları takdirde davaya bakıp bakmama konusunda Hz. Peygamber’in (s.a.s) muhayyer olduğunu belirtmektedir. İslam ülkelerinde yaşayan kitap ehli kendi davalarına kendi mahkemelerinde bakma serbestisine sahip olmakla beraber ayet muhakeme için böyle bir talepleri olduğunda onun değerlendirilebileceğini bildirmektedir. Söz konusu uygulamanın Hz. Peygamber’den (s.a.s) sonra da devam etmiş olması, Seyf ayetiyle doğrudan ilgili olmayan bu ayetin mensuh olmadığını göstermektedir.

12. Gayr-i Müslimlerin Kutsal Değerlerine Hakaret Etmeyi Yasaklayan Ayetler

Kur’an-ı Kerim, Müslümanların gayr-i Müslimler’in kutsal değerlerine sövmek gibi onları öfkeliendirecek davranışlardan kaçınmalarını ister.⁴ Bu konudaki iki ayetten biri olan En’am 6/108. ayetin meali şöyledir: “Onların Allah’tan başka yalvardıklarına sövmeyin ki, onlar da bilmeyerek sınırı aşıp Allah’a sövmesinler.” Ayetin mensuh olduğunu iddia edenler şöyle demektedirler: “Seyf ayeti onlarla

¹ İbn Hazm ez-Zahiri, s. 43

² Bu grupta yer alan toplam 18 ayet vardır: Al-i imran 3/186; Nahl 16/42, 126, 127; Ta Ha 20/130; Rum 30/60; Sad 38/17; Mümin 40/55,77; Şura 42/43; Duhan 44/59; Ahkaf 46/35; Kaf 50/39; Tur 52/48; Kalem 68/48; Mearic 70/5; Müzzemmil 73/10; İnsan 76/24.

³ Bu grupta yer alan toplam 32 ayet vardır: Nisa 4/63, 80, 81; Maide 5/13; En’am 6/70, 91, 106, 112, 137; A’raf 7/180, 199; Hicr 15/85, 88, 94; Müminun 23/54; Furkan 25/72; Secde 32/30; Ahzab 33/48; Sebe’ 34/26; Saffat 37/174, 178; Zuhruf 43/83, 89; Casiye 45/14; Zariyat 51/54; Tur 52/45; Necm 53/29; Kamer 54/6; Teğabün 64/14; Mearic 70/42; Tin 95/8, 9.

⁴ Bu grupta yer alan toplam 2 ayet vardır: Maide 5/2; En’am 6/108.

savaşmayı emretmektedir. Sövmek, öldürmekten daha hafif olduğuna göre bu hüküm kaldırılmıştır." Bu yoruma göre eline kılıcı alan bir Müslüman, gayr-i Müslimlerin kutsal değerlerine söverek onlara saldırabilir. Oysa iddia sahiplerinin sathî nazarları, onların hükmün illetini beyan eden ayetin ikinci kısmını göz ardı etmelerine sebep olmuştur. İlet, gayr-i Müslimlerin de kendi değerlerine söven Müslümanlara karşılık verip Allah'a sövmeleridir. Bu illet barış halinde de savaş halinde de geçerlidir. Hiçbir halde illet ortadan kalkmadığına göre illete dayalı olan hüküm de baki olmalıdır. Öyleyse bu ve benzeri ayetlerin neshedilmiş olması asla mümkün değildir. Ayrıca neshe kail olanların "Sövmek öldürmekten daha hafiftir." mealindeki önermeleri mutlak değildir. Zira bazen öyle sözler vardır ki ölümden beterdir ve insana çok daha fazla acı verir.

13. Gayr-i Müslimleri Tehdit Eden Ayetler

Kur'an-ı Kerim birçok ayette inanmayanları Allah'ın şiddetli azabıyla tehdit etmektedir. Diğer bir kısım tehditler ise, "Dilediğinizi yapın, sonunda göreceksiniz." mealinde ifadeler içermektedir ki mensuh olduğu iddia edilen ayetler bunlardır.¹ Bazı müfessirler bu tehditleri "Onlara dünyada ilişmemek" anlamında algıladıkları için Seyf ayeti ile mensuh oldukları sonucuna varmışlardır. Bu sonuç iki açıdan yanlıştır:

1- Ayetlerin maksadı onları başıboş, kendi hallerinde bırakmak değil tehdit etmektir.

2- Ayetlerin lafızları emir kipini içerse de delalet ettikleri mana haberdir.

14. Allah'ın Mutlak İradesini Vurgulayan Ayetler

Seyf ayeti ile mensuh olduğu söylenen ayetlerden bir kısmı da Allah'ın mutlak iradesini vurgulamaktadır.² Söz konusu ayetlerde mensuh olduğu iddia edilen cümle "Allah kimi şaşırtırsa artık onu doğru yola getiren olamaz." mealindedir. Buradaki nesh iddiası iki sebepten dolayı tutarsızdır.

1- Bu cümlenin Seyf ayeti ile doğrudan bir ilgisi yoktur.

2- Cümle, emir ya da yasak içeren bir hüküm değil, haberdir.

15. Hz. Peygamber'e (s.a.s.) Muhaliflerine Akralılık Hukukunu Hatırlatmasını Öğütleyen Ayet

Bu husustaki tek örnek olan Şura 42/23. ayetin Seyf ayeti ile mensuh olduğu

¹ Bu grupta yer alan toplam 28 ayet vardır: Nisa 4/115; En'am 6/158; Araf 7/183; Enfal 8/61; Yunus 10/46,102; Hud 11/121, 122; Hicr 15/3; Meryem 19/75, 84; Ta Ha 20/135; Hac 22/56, 68; Lokman 31/23; Saffat 37/175, 179; Sad 38/88; Zümer 39/3, 15, 39, 40, 46; Tur 52/31; Kalem 68/44; Müzzemmil 73/11; Müddessir 74/11; Tarık 86/17.

² Bu grupta yer alan toplam 2 ayet vardır: Zümer 39/23, 36.

belirtilen kısmı “De ki benim bu risalet hizmetinden ötürü sizden akrabalık sevgisinden başka beklediğim hiçbir karşılık yoktur.” mealindedir. Buradaki akrabalık sevgisi, akrabalık hukukuna riayet, Hz. Peygamber’in (s.a.s) yakın akrabalarına sevgi beslenmesi ve güzel davranışlarla Allah’a yaklaşmayı arzu etmek gibi farklı yorumlara müsaittir.¹ Bu ifadeyi “Müşriklerle barış içinde iyi geçinmek” anlamına yoran bazı müfessirler onun Seyf ayeti ile mensuh olduğuna kanaat getirmişlerdir. Oysa bu ayet Hz. Peygamber’e Mekke dönemindeki şiddetli muhaliflerine sadece akrabalık hukukunu hatırlatmasını istemektedir. Şüphesiz kabilenin ve kabile içi ilişkilerin son derece önemli olduğu bir toplumda geleneklerin aksine olan bu sert tutumdaki çelişkiye dikkat çekilmesi yerinde bir uyarıdır. Nitekim onlar ne kadar haksız olursa olsun kendi aşiretinden olan fertlere ölesiye sahip çıkarlardı. Ancak Hz. Peygamber (s.a.s) söz konusu olunca onların bu asabiyet damarlarının hiçbir etkisi olmuyordu. Bu izahlardan anlaşılacağı gibi ayetin mensuh sanılan kısmı neshin kapsamı dışında olan haber manasındadır ve Mümtehine 60/8. ayetle beraber düşünülmelidir.

16. Zulme Maruz Kalanların Yardımlaşış Haklarını Almaları ile İlgili Ayetler

Son başlık altında inceleyeceğimiz bu ayetler müminlerin vasıflarını anlatırken onların zulme karşı yardımlaşış haklarını aldıklarını; haklarını alırken aşırıya kaçıp karşı tarafa zulmetmediklerini ve böyle bir davranışta herhangi bir mahzur bulunmadığını beyan etmektedirler.² Burada zulmeden kişilerden sadece gayr-i Müslimlerin kastedildiği söylenemez. İfadede tahsise delalet eden bir emare olmadığı için müminler de bu genel kapsamın içinde yer alırlar. Dolayısıyla bu ayetlerin Seyf ayeti ile doğrudan bir ilgisi yoktur. Daha da önemlisi bunlar emir ve yasak içermeyen haberlerdir. Yukarıda belirttiğimiz gibi neshi kabul edenlerin benimsedikleri ilkeye göre haberlerde nesh söz konusu değildir.

C. Bazı Müelliflerin Görüşleriyle Beraber Seyf Ayetiyle Mensuh Olduğu İddia Edilen Ayetleri Toplu Olarak Gösteren Tablo

Ayetlerin tasnif ve tahlilinden sonra bunların toplu olarak bir tabloda gösterilmesinin faydalı olacağı kanaatindeyiz. Genel bir fikir ve mukayese imkânı vermesi için mensuh ayetlerle ilgili verdiğimiz bilgilerin kaynağı olan müelliflerin görüşleri tabloda işaretlerle gösterilmiştir. Boş sütunlar müellifin o ayetin mensuh oluşuna değinmediğini göstermektedir. “K” harfiyle müellifin o ayetin Seyf ayeti ile mensuh olduğunu kabul ettiği; “R” harfiyle neshi reddettiği; “Ç” harfiyle neshe dair rivayetleri nakletmekle birlikte kesin olarak fikrini beyan etmediği kastedilmektedir. Esasen bu son şıkkın büyük bir kısmı kabul anlamındadır. Ancak Beydavi gibi bazı müfessirler “قيل” lafzını kullanarak bu görüşü zayıf

¹ Yıldırım, Suat, *Kur’an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul 2002, s. 485.

² Bu grupta yer alan toplam 3 ayet vardır: Şura 42/39, 41, 42.

bulduklarına işaret etmişlerdir. Nadir de olsa bazı müellifler birkaç ayetin Seyf ayeti ile değil de Kıtıl ayeti ile ya da bir başka ayetle neshedildiğini beyan etmişler veya nesheden ayet onlara göre izaha gerek bırakmayacak kadar aşikâr olduğu için sadece “mensuhtur” demekle yetinmişlerdir. Sonuç değişmediği için bu ayrıntıyı tabloda belirtmeye gerek görmedik.

Şunu da ifade etmemiz gerekir ki tablodaki mensuh ayetlerin sayısı gibi müelliflere ait sayı da kesin değildir. Kesin olan bu rakamların asgari miktar oluşudur. Müelliflerin mensuh saydığı bazı ayetler gözden kaçmış olabilir.

Tablodan çıkan dikkat çekici sonuçlardan biri şudur: Genellikle rivayet ağırlıklı tefsirlerde nesh eğiliminin daha çok oluşunun bir yansıması olarak mensuh kabul edilen ayetlerin sayısı fazladır. Dirayet ağırlıklı tefsirlerde ise bunun aksi söz konusudur. Mensuh kabul edilen ayetlerin bu vafına ya hiç değinilmemekte, ya da mensuh olduğu reddedilmektedir.

Sıra No	Sûre / Ayet No	Taberî (ö. 310/923)	İbn Hazm (ö. 456/1063)	Beğavî (516/ 1122)	Zemahşerî (ö. 538/1143)	İbn Atiyye (ö. 541/1146)	İbnü'l-Cevzî (ö.597/1201)	Razî (ö.606/1210)	Kurtubî (ö. 571/1273)	Beydavî (ö. 691/1292)	Nesefî (ö. 710/1310)	Ebü Hayan (ö. 745/1344)	Şevkanî (ö. 1250/1834)	Alusî (ö.1270/1854)
1	Bakara 2/83		K			Ç	R		Ç			R		R
2	Bakara 2/109	K					R			Ç				R
3	Bakara 2/139						R							
4	Bakara 2/190	R												
5	Bakara 2/191	K							R					
6	Bakara 2/192		K				K							
7	Bakara 2/194	Ç				Ç								
8	Bakara 2/217	K	K		K			R			K	R		K
9	Bakara 2/256	R	K	Ç		Ç	Ç					R		
10	Â.İmrân 3/20		K			Ç	Ç					Ç		K

11	Â.İmran 3/28					R							
12	Â.İmran 3/186					Ç	R						
13	Nisâ 4/63		K			K							
14	Nisâ 4/64		K										
15	Nisâ 4/80		K	Ç		R		K					
16	Nisâ 4/81		K			Ç							
17	Nisâ 4/84		K			R							
18	Nisâ 4/88		K										
19	Nisâ 4/90	K				Ç	Ç					Ç	K
20	Nisâ 4/91		K										
21	Nisâ 4/115						Ç						
22	Mâide 5/2		K			K		Ç					Ç
23	Mâide 5/13		K	K	Ç		Ç	Ç				Ç	Ç
24	Mâide 5/42												
25	Mâide 5/99		K				R					Ç	
26	En'âm 6/66						R						
27	En'âm 6/69						R						
28	En'âm 6/70		K				R		Ç				Ç
29	En'âm 6/91		K				R	R					Ç
30	En'âm 6/104		K				Ç						
31	En'âm 6/106		K				K						Ç
32	En'âm 6/107		K				R						
33	En'âm 6/108		K				R						
34	En'âm 6/112		K				Ç						
35	En'âm 6/135		K				R						
36	En'âm 6/137		K				Ç						

37	En'âm 6/158					R					Ç			
38	En'âm 6/159		K		Ç		Ç			Ç			K	
39	A'raf 7/180		K				Ç							
40	A'raf 7/183						R							
41	A'raf 7/199		K			Ç	R	R	R					
42	Enfal 8/61		K		R		Ç		R				Ç	
43	Enfal 8/72						Ç							
44	Tevbe 9/2		K				Ç							
45	Tevbe 9/4						Ç							
46	Tevbe 9/5													
47	Tevbe 9/36												R	
48	Yunus 10/41		K		Ç		R	R	Ç	Ç		R	Ç	R
49	Yunus 10/46						R							
50	Yunus 10/99					Ç	R					Ç		
51	Yunus 10/102		K											
52	Yunus 10/108		K						Ç			R		Ç
53	Hud 11/12						R		Ç					
54	Hud 11/121		K				R							
55	Hud 11/122		K				R							
56	Ra'd 13/40		K				R							
57	Hicr 15/3		K			K	R							
58	Hicr 15/85		K		Ç	K		R		Ç	Ç	K	Ç	Ç
59	Hicr 15/88		K				R							
60	Hicr 15/89		K				R							
61	Hicr 15/94		K			K	Ç					K		R
62	Nahl 16/42					K								

63	Nahl 16/82		K				R							
64	Nahl 16/106		Ç											
65	Nahl 16/125		K				R							R
66	Nahl 16/126												R	
67	Nahl 16/127		K				R	R						
68	İsra 17/53			Ç		Ç						Ç		
69	İsra 17/54		K				R							
70	Meryem19/39		K				R							
71	Meryem19/75		K				R							
72	Meryem19/84		K											
73	Ta Ha 20/130		K				Ç		Ç					
74	Ta Ha 20/135		K				Ç							
75	Hac 22/56		K											
76	Hac 22/68					K	Ç						K	
77	Müm. 23/54		K			K	Ç						Ç	
78	Müm. 23/96		K	K	Ç		Ç	Ç				Ç	Ç	Ç
79	Nur 24/54		K				R							
80	Furkan 25/43						R							
81	Furkan 25/63		K			K	R		Ç				Ç	
82	Furkan 25/72													
83	Şuara 26/216					K							K	K
84	Neml 27/92		K				R		K					
85	Kasas 28/54					K			K					
86	Kasas 25/55		K				Ç							
87	Kasas 25/87					K			K					
88	Ank. 29/46		K								Ç			

89	Ank. 29/50					R							
90	Rum 30/60					Ç							
91	Lokman 31/23					R							
92	Secde 32/30				K	Ç		Ç					R
93	Ahzab 33/48		K		Ç	K	Ç		K			K	R
94	Sebe' 34/25		K			K	R		K			Ç	Ç
95	Sebe' 34/26					K							
96	Fatır 35/23		K				R						
97	Saffat 37/174		K			K	Ç		Ç				
98	Saffat 37/175		K				R						
99	Saffat 37/178		K				R						
100	Saffat 37/179		K				R						
101	Sad 38/17								K				
112	Sad 38/70		K				R						
103	Sad 38/88		K				R						
104	Zümer 39/3		K				Ç						
105	Zümer 39/15		K				R		Ç				R
106	Zümer 39/23		K										
107	Zümer 39/36		K										
108	Zümer 39/39		K				R						
109	Zümer 39/40						R						
110	Zümer 39/41						R						
111	Zümer 39/46		K				R						
112	Mümin 40/55		K				R		Ç			Ç	
113	Mümin 40/77		K										
114	Fussilet 41/34		K				R		K				

115	Şura 42/6		K			K	R		K			K		Ç
116	Şura 42/15					K						K	K	Ç
117	Şura 42/23					Ç	R							
118	Şura 42/39						R							
119	Şura 42/41					Ç								
120	Şura 42/42													
121	Şura 42/43					Ç	R		Ç					
122	Şura 42/48		K				R						K	
123	Zuhruf 43/83		K			K	R		Ç			K	Ç	Ç
124	Zuhruf 43/89		K	Ç			Ç	R	Ç			K		
125	Duhan 44/59		K			K	R							Ç
126	Casiye 45/14		K			K	Ç		Ç			K		
127	Ahkaf 46/35		K				R		K					
128	Kıtal 47/4		K			K	Ç		R		K	Ç		
129	Kaf 50/39		K		Ç	K						Ç		
130	Kaf 50/45		K				Ç							Ç
131	Zariyat 51/54					Ç	Ç		Ç			K	K	
132	Tûr 52/31						R							
133	Tûr 52/45					K	R		K			K		Ç
134	Tûr 52/48		K				R		Ç					
135	Necm 53/29		K			K	Ç		K			K	K	
136	Kamer 54/6						R		Ç					
137	Mümt. 60/8					Ç	Ç		Ç					
138	Mümt. 60/10						Ç							
139	Mümt. 60/11		K				Ç							
140	Teğ. 64/14						Ç							

141	Kalem68/44		K				R						
142	Kalem68/48		K				R		Ç				Ç
143	Mearic 70/5						R		Ç				
144	Mearic 70/42		K			K	R		K			K	K
145	Müz. 73/10		K		Ç	Ç	Ç		Ç			Ç	
146	Müz. 73/11		K				R						
147	Müz. 73/19		Ç				R		Ç				
148	Müd. 74/11		K				R						
149	İnsan 76/8					Ç	Ç		R				
150	İnsan 76/24		K				R						Ç
151	İnsan 76/29		K										
152	Mut. 83/33					Ç						K	
153	Abese 80/12		K										
154	Tarık 86/17		K	K		K	R		K				
155	Çaşiye 88/22		K	K			R		K			K	K
156	Tin 95/7								Ç				
157	Tin 95/8		K				R		Ç				
158	Kafirun 109/6		K	K			Ç		K			K	R

Sonuç

Kur'an-ı Kerimde neshin varlığı meselesi, ispatı için kesin ve yeterli delil olmadığından İslam bilginleri arasında en çok tartışılan konulardan biridir. Neshin varlığını kabul edenlere göre mensuh olan ayetlerin yaklaşık dörtte üç gibi büyük bir kısmını "Seyf ayetiyle mensuh olanlar" oluşturmaktadır. Söz konusu ayetlere dair Kur'an İlimleri ve Tefsir kaynaklarında geçen rivayet ve yorumlar incelendiğinde şu hususlar dikkat çekmektedir:

1-Ayetlerin çoğunun Seyf ayetiyle doğrudan bir ilgisi yoktur.

2-Ayetlerin tamamı ile Seyf ayetinin uzlaştırılmasına, başka bir ifadeyle aynı anda yürürlükte olmasına hiçbir engel yoktur.

3-Yorumlar subjektif ve yüzeyseldir.

4-Ayetlerin büyük bir çoğunluğu emir ve yasak içermeyen haber niteliğindedir. Neshi kabul edenler “Emir ve yasakların dışında nesh cari olmaz” diye bir ilkeyi benimsemedikleri halde bu ayetleri de mensuh sayarak çelişkiye düşmüşlerdir.

5-Mensuh olduğu iddia edilen ayetleri destekleyen, onlara göre de muhkem olan ayetler göz ardı edilmiştir. Bu tutum onların Kur’an’ın bütünlüğünü dikkate almayan parçacı bir yaklaşımla yorum yaptıklarını göstermektedir.

6-Bazı ayetlerdeki istisnalar nesh sayılmıştır. Oysa bu ayetlerde nesh değil, tahsis söz konusudur.

7-Bazı yorumlar Hz. Peygamber’in (s.a.s) uygulamalarına aykırıdır.

Bütün bu hususlar göz önüne alındığında Seyf ayeti ile mensuh olduğu söylenen asgari rakam olarak tespit edilen en az 158 ayetin hiçbirinin mensuh olmadığı söylenebilir. Esasen bu sonucu, neshe kail olanların şu ifadelerinden de çıkarmak mümkündür: “Seyf ayeti, Müslümanların az sayıda ve zayıf oldukları için cihada izin verilmeyen dönemdeki ilgili ayetleri neshetmiştir.” Bu ifadelerde “Müslümanların düşmandan zayıf oldukları durumlarda Seyf ayetinin değil de ondan önceki ayetlerin hükmüne riayet edeceklerine dair” gizli bir ön kabul mevcuttur.

BİBLİYOGRAFYA

Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmam Ahmed b. Hanbel*, Tahkik: Şuayb el-Arnaut ve diğerleri, Müessesetü'r-Risale 1420/1999.

Akdemir, Hikmet, *İnsan Hak ve Hürriyetlerinin Gelişmesinde Kur'an-ı Kerim'in Rolü*, Şanlıurfa 2001.

Alusî, Ebu'l-Fadl Şihabüddin es-Seyyid Mahmud el-Bağdadî, *Ruhu'l-Meânî fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Azim ve's-Seb'il-Mesânî*, Daru'l-Fikr, Beyrut 1414/1994.

Beğavî, Ebû Muhammed b. el-Hüseyn b. Mesud, *Mealimü't-Tenzîl*, Beyrut 1407/1987.

Beydavî, Nasıruddin Ebu'l-Hayr Abdullah b. Umer, *Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Te'vil*, Matbaa-i Osmaniye, İstanbul 1305.

Ebû Hayyan, Ebû Abdullah Muhammed b. Yusuf el-Endelûsî el-Ğırnatî, *el-Bahru'l-Muhit*, İkinci Baskı, Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, Beyrut 1411/1990.

Elmalılı, M. Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul 1979.

Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usûlü*, Ankara 1976.

Heysemî, Nuruddin Ali b. Ebû Bekr, *Mecmau'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevaid*, Beyrut 1412/1992, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsdar es-Sani 2.11.

İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdulhak b. Ğalib, *el-Muharraru'l-Veciz fi Tefsiri Kitabi'l-Aziz*, Doha 1977-1991.

İbn Hazm ez-Zahirî, Ebû Muhammed Ali b. Ahmed b. Said, *en-Nâsih vel'l-Mensûh fi'l-Kur'ani'l-Kerim*, Tahkik: Abdulğaffar Süleyman el-Bendârî, Beyrut 1406.

İbnü'l-Cevzî, Ebu'l-Ferec Abdurrahman b. Ali b. Muhammed, *Nevasihu'l-Kur'an*, Beyrut 1405.

el-Keremî, Mer'î b. Yusuf b. Ebû Bekr, *Kalâidu'l-Mercan fi Beyani'n-Nâsihi ve'l-Mensûhi fi'l-Kur'an*, Tahkik: Samî Atâ Hasan, Kuveyt 1400, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsdar es-Sani 2.11.

Keskin, Yusuf Ziya, *Recm Cezası*, İstanbul 2001.

Kurtubî, Ebû Abdullah b. Ahmed el-Ensari, *el-Cami'u li'l-Ahkâmi'l-Kur'an*, Birinci Baskı, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1408 / 1988.

Nesefî, Abdullah b. Ahmed b. Mahmud, *Medârikü't-Tenzîl ve Hakaiku't-Te'vîl*, Birinci Baskı, Daru'l-Kalem, Beyrut 1408 / 1989.

Razi, Fahrudin, Ebû Abdullah Muhammed b. Umer b. el-Hasan b. el-Hüseyn et-Teymî, *Mefatihü'l-Ğayb*, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsdar es-Sani 2.11.

Suyutî, Celalüddin Abdurrahman b. el-Kemal, *el-İtkan fi Ulûmi'l-Kur'an*, el-Mektebetü'ş-Şâmile el-İsdar es-Sani 2.11.

Şevkanî, Muhammed b. Ali, *Fethu'l-Kadir el-Cami beyne Fenneyi'r-Rivayeti ve'd-Dirayeti fi İlmi't-Tefsir*, Mısır 1383/1964.

Şimşek, M. Said, *Günümüz Tefsir Problemleri*, İstanbul 1995.

Taberî, Ebû Cafer Muhammed b. Cerîr, *Camiu'l-Beyan an Tevili'l-Kur'an*, Tahkik: Ahmed Muhammed Şakir, Müessesetü'r-Risale 1420/2000.

Tarihte ve Günümüzde Kur'an İlimleri ve Tefsir Usûlü, Yayınlanmamış Tebliğ Kitapçığı, İstanbul 2008.

Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Hakim ve Açıklamalı Meali*, İstanbul 2002.

Zemahşerî, Carullah Mahmud b. Umer, *el-Keşşâf an Hakaiki Ğavamizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvîl fi Vücûhi't-Te'vîl*, Birinci Baskı, Daru'l-Fikr, Beyrut 1397 / 1977.